

УДК 378.147

**НЕСТОРУК Наталя** – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та методики викладання, Горлівський інститут іноземних мов Донбаського державного педагогічного університету, вул. Василя Першина, 24, м. Бахмут, 84511, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9769-4552>

**ВРЮКАЛО Вікторія** – старший викладач кафедри германської філології, Горлівський інститут іноземних мов Донбаського державного педагогічного університету, вул. Василя Першина, 24, м. Бахмут, 84511, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7380-9113>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.12/44.23>

**Бібліографічний опис статті:** Несторук, Н., Врюкало, В. (2021) Альтернативна диспозиція концепції вимог до підготовки викладачів вишів. *Людинознавчі студії. Серія «Педагогіка»*, 12 (44), 146–150, doi: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.12/44.23>

### АЛЬТЕРНАТИВНА ДИСПОЗИЦІЯ КОНЦЕПЦІЇ ВИМОГ ДО ПІДГОТОВКИ ВИКЛАДАЧІВ ВИШІВ

**Анотація.** У роботі встановлено, що реформування в галузі освіти поступово змінює сталу концепцію щодо вимог до науково-педагогічних працівників, де акцент робиться на підвищенні та удосконаленні наукової роботи, структурі та змістовному наповненні дисциплін, методики їх викладання тощо. З'ясовано, що основною проблемою виступає розрив між самою системою підготовки викладача вищої школи, яка прагне корегування та доопрацювання, й вимогами, що ставляться до нього в реаліях сьогодення. Отже, виникає необхідність в аналізі дослідження того, яким бачать науково-педагогічного працівника здобувачі освіти і наукова спільнота різних країн, та виявлення шляхів запозичення кращого досвіду підготовки педагогічних кадрів з урахуванням реалій, що змінюються. Дослідивши різні погляди здобувачів освіти та науковців розвинутих країн на те, якими вони хочуть бачити науково-педагогічних працівників сьогодення, визначили, що, крім базових функцій викладача вищої школи – експертного знання і практичних навичок із галузі, володіння методами дослідження, розробки програм із навчальних дисципліни або курсу, викладання предмета/курсу, аналізу викладання, управління курсом, володіння методами і прийомами академічного дослідження в навчальних цілях, психометрією та статистикою, епістемологією, теорією викладання і навчання, інформаційними технологіями, написанням програм, графічним дизайном, риторикою та веденням презентацій перед громадськістю, манерою спілкування і комунікації, управлінням конфліктами, ресурсами й персоналом, консультуванням, розрахунками фінансів і бюджету, аналізу і спрямування політики закладу, здобувачі освіти чекають від науково-педагогічного працівника вищого навчального закладу знання предмета, який він викладає, бажання допомогти їм опанувати; негайного отримання порад, коли студент звертається за допомогою або роз'ясненням, хочуть бачити в ньому особу з почуттям гумору, що має активну соціальну позицію і є носієм загальнолюдських цінностей, є ерудованою, обізнаною у сфері освіти, терплячою до здобувачів освіти, які припускаються помилок у процесі навчання, доцільно вимогливою, толерантною у спілкуванні, порядною у ставленні до студентів, справедливою, чесною, доброю, чуйною, сучасною, простою у спілкуванні, тактовною, товариською, об'єктивною, дбайливою й емпатійною. Обґрунтовано, що освітньо-кваліфікаційні характеристики викладача і адміністратора вищої школи потребують докорінної зміни єдиних навчальних дисциплін й окремих навчальних модулів та їх переорієнтації на отримання відповідних компетенцій і допомогти в цьому може створення цікавих міждисциплінарних курсів.

**Ключові слова:** прокрастинація, здобувачі вищої освіти, педагогічна технологія, навчально-пізнавальна діяльність, академічна успішність, фахова компетентність.

*NESTORUK Natalia* – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Pedagogy and Teaching methodology Department, Horlivka Institute of Foreign Languages of Donbas State Pedagogical University, 24, Vasyl Pershin str., Bakhmut, 84511, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9769-4552>

*VRIUKALO Viktoriia* – Senior Teacher at the Department of German Philology, Horlivka Institute of Foreign Languages of Donbas State Pedagogical University, 24, Vasyl Pershin str., Bakhmut, 84511, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7380-9113>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.12/44.23>

**To cite this article:** Nestoruk, N., Vriukalo, V. (2021) Alternatyvna dyspozytsiia kontseptsii vymoh do pidhotovky vykladachiv vyshiv. [Requirements for training university teachers concept and its alternative disposition]. *Human Studies. Series of Pedagogy*, 12 (44), 146–150, doi: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.12/44.23>

## REQUIREMENTS FOR TRAINING UNIVERSITY TEACHERS CONCEPT AND ITS ALTERNATIVE DISPOSITION

**Summary.** *It is defined withing the work that the educational reform is gradually changing its long lasting concept of requirements for research and teaching staff, the emphasis of which is focused on improving and enhancement of scientific work, the structure and the depth of disciplines content, methods of teaching etc. The major problem, as it has been identified, is the gap between a high school teacher training system itself, sticked to adjustments and improvements and the up to date requirements to the system. Consequently, there is an urgent need to analyze the study of how the educator is seen by educational applicants and the scientific community throughout the world. There is also a huge demand in identifying the potential of emulating the best experience of training teachers, taking into account the ongoing changes. The study examined the different views of applicants for education and scientists of developed countries on how they want to see scientific and pedagogical workers of the present. It was determined that there are some basic requirements for a high school educator. They are: teacher-expert knowledge and practical skills in the field, possession of research methods, development of programs for an academic discipline or course, teaching subject or a course, analysis of teaching, course management, possession of methods and techniques of academic research for educational purposes, psychometry and statistics, epistemology, theory of teaching and learning, information technology, programs developing, graphic design, rhetoric and presentation to the public, manner of communication and interrelations, dealing with conflicts, resources and personnel managment, consulting, financing and budgeting, analysis and development of the institution's policy. Apart from that a scientific and pedagogical employee of high school is expected to have knowledge of the subject that is taught, a desire to help students master the subject and give immediate advice when a student asks for help or explanation. The teacher is expected to have a sense of humor with an active social position. The educator is also considered to be a bearer of universal values, to be comprehensive and knowledgeable in the field of education; to have patience to educational applicants who make mistakes in learning. They are seen as expediently demanding; tolerant in communication; decent in relation to students; fair, honest, kind, sympathetic, modern, easy to communicate, tactful, sociable, objective, caring and empathetic as well. It is proved that educational characteristics and qualifications of a teacher and an administrator of high school require a radical change in unified academic disciplines and individual training modules and their reorientation in order to obtain appropriate competencies and create interesting interdisciplinary courses.*

**Key words:** *applicants for higher education, teaching staff, research and teaching staff, requirements, skills, functions of a high school teacher, professional competence.*

**Вступ.** Реформування в галузі освіти поступово змінює сталу концепцію щодо вимог до науково-педагогічних працівників. Світ науки та освіти стурбований ідеями, що несуть запропоновані зміни, адже нові вимоги – акцент на підвищенні та вдосконаленні наукової роботи, структурі та змістовному наповненні дисциплін, методики викладання, навантаженні та підготовка, якої потребує здобувач освіти сьогодні, воліють корегування та доопрацювання, де основною проблемою виступає розрив між самою системою підготовки викладача вищої школи і вимогами, що ставляться до нього в реаліях сьогодні.

**Аналіз останніх досліджень.** У дослідженнях Я.А. Коменського, В. Сухомлинського, О. Абдуліна, А. Алексюка, І. Беха, М. Євтуха, І. Зязюна, В. Стрельнікова, В. Горова, І. Ісаєва, Ю. Сорокопуда ґрунтовно висвітлені основні положення, що стали основою загальних вимог до науково-педагогічних працівників як суб'єктів навчально-виховного процесу ВНЗ. Але, незважаючи на наявність теоретичних, методологічних і психолого-педагогічних робіт, залишається нез'ясованим, якими спеціальними вміннями і навичками він має опанувати, щоб відповідати вимогам реалій сьогодення.

**Метою статті** є аналіз дослідження того, яким бачать науково-педагогічного працівника здобувачі освіти і наукова спільнота різних країн, та виявлення шляхів запозичення кращого досвіду підготовки педагогічних кадрів з урахуванням реалій, що змінюються.

**Виклад основного матеріалу.** Значний обсяг нових понять і педагогічних інновацій вимагає від науково-педагогічного працівника нових компетенцій, щоб бути спроможним до системного розгляду всіх змін і в освіті, і в педагогіці вищої школи (Ортинський, 2009, с. 7), нових вимог як до його професійних, так і особистісних якостей. У сучасній світовій практиці вищої освіти питання вимог до викладача переглядається за різних причин. Однак з'єднує ці наукові погляди мета – поліпшити хід підготовки майбутніх педагогічних кадрів і внести корективи в практику їх підготовки (перепідготовки), а також підвищення кваліфікації. Дослідження, проведені в Академії вищої освіти (Великобританія) докторами Feng Su і Margaret Wood (2012), показують, що здобувачі освіти чекають від науково-педагогічного працівника вищого навчального закладу знання предмета, який він викладає, бажання допомогти їм опанувати, застосування таких методів навчання, які б надихали на глибоке вивчення предмета, і негайного отримання порад, коли студент звертається за допомогою або роз'ясненням. Разом із цим здобувачі освіти хочуть бачити у викладачі вищу особу з почуттям гумору (Taylor, Carol, Su, Feng and Wood, Margaret, 2012). Гумор, особисте ставлення до їхніх потреб і труднощів, інтерес до своїх захоплень тощо відіграють дуже важливу роль. Для розвитку теплих особистих відносин зі студентами вчителі мають приймати особистості своїх здобувачів, вміти слухати і звертати на них увагу, тобто вітати їх, запам'ятовувати їх імена, посміхатися, помічати зміни стрижки або одягу тощо. Належна поведінка викладача тісно пов'язана з розслаблюючою і підбадьорюючою атмосферою в групі. Викладач має гарантувати здобувачам освіти, що робити помилки абсолютно нормально, коли хтось вчиться. Завдяки створенню сприятливої та безпечної атмосфери на заняттях педагогічні менеджери можуть стимулювати мотиваційну атмосферу у своїх здобувачів освіти. Тільки після того, як вони почувають себе в безпеці і легко тільки після того, як їм сподобаються викладач і предмет, вони захочуть старанно працювати, а це означає, що здобувачі освіти мотивовані.

Студентська молодь із кожним роком стає дедалі більш різноманітною за багатьма аспектами: від мови, культури та віросповідання до способу життя й інше. Тому викладач вищої школи має чітко усвідомлювати особисту відповідальність за проведення занять, бути орієнтований на пошук і виявлення істини, логічно мислити, вміти знаходити головне в безлічі потоку інформації, мати активну соціальну позицію і бути носієм загальнолюдських цінностей, бути ерудованим, обізнаним у сфері освіти для удосконалення своєї викладацької діяльності, бути терплячим до здобувачів освіти, які припускаються помилок у процесі навчання, але не допускати нахабства і безкультур'я з боку молоді, об'єктивно оцінювати досягнення підлітків разом із доцільною вимогливістю, бути толерантним у спілкуванні, порядним у ставленні до студентів, їх ініціативи. Надзвичайно велике значення має здатність викладача регулювати і керувати своїм психологічним станом. Уміння володіти собою В. Сухомлинський називає одним із найнеобхідніших, оскільки від нього залежить успішність діяльності педагога (Каплінський, 2015, с. 165). Це вимагає від сучасного викладача вищої школи особливих компетенцій, особливої психолого-педагогічної підготовки.

Не може не звернути увагу на себе і той факт, що для студентської молоді змінилась траєкторія ціннісних орієнтацій науково-педагогічних працівників. Професіоналізм поступився місцем таким особистісним якостям педагога, як справедливість, чесність, доброта, чуйність, порядність, розуміння, сучасність, почуття гумору, простота у спілкуванні, вміння захопити, тактовність, товариськість, об'єктивність, дбайливість і довіра, совісність, емпатія.

Цікавим є аналіз соціальних ролей, виконання яких вимагає діяльність викладача, виконане в Америці вченими Michael Theall (Youngstown State University) і Raoul A. Arreola (University

of Tennessee Health Science Center). Вони зазначають, що, крім базових функцій викладача вищої школи – 1) експертного знання, 2) практичних навичок із галузі, 3) володіння методами дослідження, тобто виконання трьох відповідних ролей – експерта, практика та дослідника, від нього вимагаються вміння виконувати й інші функції, що не вміщуються у звичні рамки та належать до площини «мета-професійних» навичок (Theall). До них належать, зокрема, такі як 4) розробка програм із навчальних дисципліни або курсу, 5) викладання предмета/курсу, 6) аналіз викладання, 7) управління курсом, 8) володіння методами і прийомами академічного дослідження в навчальних цілях. Крім того, викладачу вищу необхідний багаж знань, умінь і навичок із широкого кола галузей, наприклад: 9) психометрія і статистика, 10) епістемологія, 11) теорія викладання і навчання, 12) формування особистості, 13) інформаційні технології, 14) написання програм, 15) графічний дизайн, 16) риторика і ведення презентацій перед громадськістю, 17) манері спілкування і комунікації, 18) управління конфліктами, 19) розвиток груп, 20) управління ресурсами, 21) управління персоналом, 22) консультування, 23) розраховувати фінанси і бюджет, 24) аналізувати і спрямовувати політику закладу (Theall). Подані в аналізованому дослідженні дані стосуються того, наскільки часто в кожній із цих ролей потрібні перелічені навички та вміння, оскільки цей досвід може бути врахований під час уточнення освітньо-кваліфікаційних рис спеціальностей за частиною педагогіки і, відповідно, при корекції змісту викладання в педагогічних навчальних закладах. Так, наприклад, програми підготовки бакалавра, який буде навчатися викладацької діяльності, що визначають вміннями, є вміння 1, 2, 4–7, 11, 13, 17 і 18 з переліку, наведеного раніше, тобто такими, що гарантують ефективну організацію навчального процесу і отримання навчальних результатів. З іншого боку, викладач, як зазначили студенти, має володіти такими прийомами і методами навчання, які готові навчити здобувача освіти навчальної та дослідницької діяльності, а це вже не тільки володіння технологією навчання, а роль, яку Theall і Arreola встановлюють як організацію дослідницької та креативної діяльності, в якій, відповідно до шкали частотності, потрібні подальші навички, як 1–3, 8, 9, 13, 14, 16, 17. Шляхом зіставлення навичок, необхідних для викладання і організації креативної дослідницької діяльності знаходимо відмінності, що звертають на себе увагу при підготовці фахівців, а саме: вводити в курс бакалаврської підготовки для викладачів предмети, які б забезпечили формування знань і умінь із психометрії та статистики, складання програм і методики виконання навчальних досліджень (Theall). Крім вказаного вище, J.R. Davis з University of Denver (США) зазначає, що викладач вищої школи має володіти прийомами співпраці, бути готовим виконувати дивовижні ролі в аудиторії (Davis), постійно імпровізувати. Щоб укладена і запропонована здобувачам освіти дисципліна мала успіх, викладач вищу має уміти добре проєктувати й конструювати навчальний курс і вибирати відповідні навчальні стратегії та методи оцінки. Курс зможе бути цікавим, коли задіяно більше однієї дисципліни, тобто студентам презентується міждисциплінарний курс, такий як, наприклад, «Методика та етика сучасних науково-педагогічних досліджень», «Педагогіка та методика викладання філологічних дисциплін у вищій школі» тощо. Введення таких змін вимагає перегляду освітньо-кваліфікаційних характеристик викладача і адміністратора вищої школи, потребує докорінної зміни єдиних навчальних дисциплін й окремих навчальних модулів та їх переорієнтації на отримання відповідних компетенцій. Тільки зараз, коли всі вищі України зорієнтовані на перегляд навчальних програм, варто якісно користуватися педагогічним досвідом, ставити нові цілі підготовки і перепідготовки педагогічних кадрів, вносити зміни в зміст викладання і підбрати відповідні форми і методи навчання.

**Висновки.** Отже, у процесі аналізу того, яким бачать науково-педагогічного працівника здобувачі освіти й наукова спільнота різних країн, було з'ясовано, що, крім базових функцій викладача вищої школи – експертного знання і практичних навичок із галузі, володіння методами дослідження, розробки програм із навчальних дисципліни або курсу, викладання предмета/курсу, аналізу викладання, управління курсом, володіння методами і прийомами академічного дослідження в навчальних цілях, психометрією та статистикою, епістемологією, теорією викладання і навчання, інформаційними технологіями, написанням програм, графічним дизайном, риторикою та веденням презентацій перед громадськістю, манерою спілкування і комунікації, управлінням конфліктами, ресурсами й персоналом, консультуванням, розрахунками фінансів і бюджету, аналізу і спрямування політики закладу, здобувачі освіти чекають від науково-педагогічного працівника вищого навчального закладу

знання предмета, який він викладає, бажання допомогти їм опанувати; негайного отримання порад, коли студент звертається за допомогою або роз'ясненням, хочуть бачити в ньому особу з почуттям гумору, що має активну соціальну позицію і є носієм загальнолюдських цінностей, є ерудованою, обізнаною у сфері освіти, терплячою до здобувачів освіти, які припускаються помилок у процесі навчання, доцільно вимогливою, толерантною у спілкуванні, порядною у ставленні до студентів, справедливою, чесною, доброю, чуйною, сучасною, простою у спілкуванні, тактовною, товариською, об'єктивною, дбайливою й емпатійною. Обґрунтовано, що освітньо-кваліфікаційні характеристики викладача і адміністратора вищої школи потребують докорінної зміни єдиних навчальних дисциплін й окремих навчальних модулів та їх переорієнтації на отримання відповідних компетенцій.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Каплінський В.В. Методика викладання у вищій школі : Навчальний посібник. Вінниця : ТОВ «Ніланд ЛТД», 2015. 224 с.
2. Ортинський В.Л. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 472 с.
3. Davis J.R. The Ideal Course and the Dream Team. URL: [https://www.lander.edu/sites/lander/files/Documents/About/Offices\\_Departments/academic-affairs/whiteboards/whiteboard-12nov.pdf](https://www.lander.edu/sites/lander/files/Documents/About/Offices_Departments/academic-affairs/whiteboards/whiteboard-12nov.pdf) (дата звернення: 11.04.2021)
4. Taylor, Carol, Su, Feng and Wood, Margaret. What makes a good university lecturer? Students' perceptions of teaching excellence. URL: <https://ray.yorks.ac.uk/id/eprint/495/> (дата звернення: 12.04.2021)
5. Theall M. The Multiple Roles of the College Professor. URL: <http://ftp.arizona.edu/home/34715.htm> (дата звернення: 13.04.2021)

#### REFERENCES

1. Kaplinsjkyj V.V. Metodyka vykladannja u vyshhij shkoli [Methods of teaching in higher education]. Vinnycja : TOV «Niland LTD», 2015. 224 p. [in Ukraine].
2. Ortynsjkyj V.L. Pedagoghika vyshhoji shkoly [Higher School pedagogy]. Kyjiv : Centr uchbovoji literatury, 2009. 472 p. [in Ukraine].
3. Davis J.R. The Ideal Course and the Dream Team. URL: [https://www.lander.edu/sites/lander/files/Documents/About/Offices\\_Departments/academic-affairs/whiteboards/whiteboard-12nov.pdf](https://www.lander.edu/sites/lander/files/Documents/About/Offices_Departments/academic-affairs/whiteboards/whiteboard-12nov.pdf) (data zvernennja: 11.04.2021)
4. Taylor, Carol, Su, Feng and Wood, Margaret. What makes a good university lecturer? Students' perceptions of teaching excellence. URL: <https://ray.yorks.ac.uk/id/eprint/495/> (data zvernennja: 12.04.2021)
5. Theall M. The Multiple Roles of the College Professor. URL: <http://ftp.arizona.edu/home/34715.htm> (data zvernennja: 13.04.2021).

*Стаття надійшла до редакції 25.05.2021*